

TALABALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH HAMDA TEJAMKORLIKKA O'RGATISHNING PEDAGOGIK MEXANIZMLARI

Pinyozov Ikromjon Hakimbaevich

T.N. Qori Niyoziy nomidagi O'zbekiston pedagogika fanlari ilmiy tadqiqot instituti Qoraqalpog'iston bo'limi mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Talabalarning tadbirkorlik faoliyati yosh tadbirkorlarning paydo bo'lishi uchun harakatlantiruvchi kuch bo'lishi mumkin. Shu sababli, universitetlar o'z talabalarini qulay universitet tadbirkorlik ekotizimini yaratish uchun zarur bo'lgan tadbirkorlik bilimlari va ko'nikmalari bilan qurollantirishga harakat qilmoqdalar. Ushbu tadqiqot miqdoriy yondashuv va so'rov turidagi tadqiqotdan foydalanadi. Tadqiqot usuli tadqiqot ob'ektlari, jumladan, muassasaning ichki muhiti, tashqi ekologik yordam, talabalarning tadbirkorlikka yo'naltirilganligi, talabalarning tadbirkorlik niyatlari va talabalarning tadbirkorlik faoliyatini bilan tushuntirish usulidan foydalanadi. Ushbu maqolada talabalarda tadbirkorlik faoliyatini shakllantirish hamda tejamkorlikka o'rgatishning pedagogik mexanizmlari xususida so'z yuritildi.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik; tejamkorlik; pedagogika; talabalar; innovatsiya; korxonalar; texnologiya; ishlab chiqarish; iqtisodiyot; g'oya.

Ma'lumki, Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion tadbirkorlik faoliyatini shakllantirish va uni ishlab chiqarish korxonalarini bilan korporativ birga ishlash yo'llarini aniqlashda o'ziga xos imkoniyatlar eshigini ochishi aniq, bu ikki tomonlarning ya'ni ish beruvchi korxonalar bilan bo'lajak ishchi talabalik davridan boshlab korxonalar buyurtmasini bajarishga qaratilib ikki tomon manfaatlarini hisobga olish mexanizmlarini ishlab chiqarish kunning dolzarb muammolaridan biri bo'lib kelmoqda. Innovatsion tadbirkorlik butunlay innovatsiyaga asoslangan, shuning uchun bunday faoliyat natijasi yangi mahsulot yoki asosan yangi tavsiflar va xususiyatlarga ega bo'lgan yangi mahsulot yoki yangi texnologiyalar bo'lishi mumkin. Odatda, har qanday shakldagi tadbirkorlik faoliyati o'z ichiga kichik innovatsion fursatni oladi, masalan, ishlab chiqarishni boshqarish uchun tashkilotdan sifatli mahsulot ishlab chiqarishni tashkil etishning yangi usullarini joriy qilish yoki yangi texnologiyadan foydalanish. Bozorga an'anaviy mahsulotlarni ishlab chiqarish yoki olib chiqish, shuningdek, ishlab chiqarishni tashkil etish, ishlab chiqarishning texnik elementlari yoki ishlab chiqarishdan tovar sifatini tavsifi o'zgarishi bilan bog'liq qandaydir yangi elementlari yoki usullarini qo'llash bilan ham amalga oshirilishi mumkin. Tadqiqot mavzusiga asoslanib, ushbu tadqiqot tadqiqot savollariga javob berish uchun empirik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin bo'lgan eng mos modelni olishga qaratilgan. Bundan tashqari, ushbu tadqiqot natijalari: (a) har bir tadqiqot o'zgaruvchisiga hissa qo'shadigan eng dominant ko'rsatkichni aniqlash, (b) har bir o'zgaruvchi o'rtasidagi bog'liqlik va

ta'sir hajmini tahlil qilish va (c) modelga kiritilgan vositachi o'zgaruvchining roli. Talabalarning tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantiradigan Indoneziya kabi rivojlanayotgan mamlakatlardagi oliy ta'lim ekotizimidan empirik dalillarni olish juda zarur edi.

Innovatsion tadbirkorlikning rivojlanishi iste'molchilar tomonidan innovatsiyalarga, milliy iqtisodiyotning ilmiy-texnik salohiyati rivojlanishi, tavakkal innovatsion faoliyatni moliyalashtiruvchi venchur firma va investorlar faoliyatiga bog'liq. Mehnat jamoasida me'yoriy ruhiy muhit Innovatsion tadbirkorlik – g'oya va ixtirolardan amaliy foydalanish orqali yangi tovar va texnologiyalar yaratish jarayoni hisoblanadi. Odatda, tadbirkorlik faoliyati zamirida yangi ehtiyojlarni qondirishga imkon beruvchi, yangi bozorni barpo etish, mahsulot yoki xizmatlar sohasiga yangilik kiritishdir. Innovatsiyalar – tadbirkorlikning maxsus quroli bo'lib, bunda innovatsiyalar o'z holicha emas, balki yangiliklarni yo'naltirilgan tashkiliy izlash, ularga tadbirkorlik tarkiblarining muntazam qaratilganligidir. Innovatsion jarayonni tashkil etish usuli asosida korxonada innovatsion tadbirkorlikning uch modelini alohida ko'rsatish mumkin:

1) ichki tashkilotchilik asosida innovatsion tadbirkorlik, bunda innovatsiya firma ichida uning maxsus bo'linmalari tomonidan innovatsion loyiha bo'yicha ularning rejalashtirish va nazorat asosida o'zaro harakatida yaratiladi.

2) shartnomalar yordamida tashqi tashkilot asosida innovatsion tadbirkorlik, bunda va o'zlashtirishga buyurtma, innovatsiya tarafdor tashkilotlar o'rtasida joylashtiriladi.

3) venchurlar yordamida tashqi tashkilot asosida innovatsion tadbirkorlik, bunda firma innovatsion loyihaning tatbiqi uchun qo'shimcha tomonlarning mablag'larini jalb etuvchi shu'ba venchurlik firmalarini ta'sis etadi. Ko'p hollarda innovatsion tadbirkorlikning ikkinchi modeli foydalaniladi, ya'ni korxonada yangiliklarni ishlab chiqishga buyurtma bermaydi, balki ularni o'z kuchi bilan o'zlashtiradi. Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish shart-sharoitlari va omillarini tadqiq etishga yo'naltirilgan qator ilmiy izlanishlarda innovatsion faoliyatga ustuvorlik berish bilan bog'liq ilmiy xulosalar muhim ahamiyatga ega. Tadbirkorlik niyati - bu talabalar tadbirkorlik faoliyati (SEA) asoslarini yaratish uchun kalit bo'lgan individual xususiyatdir, ammo har bir tadbirkorlik niyati oxir-oqibatda yangi biznesni boshlash va yuritish bilan amalga oshirilmaydi. Tadbirkorlik niyatlari va natija o'rtasidagi tafovutga ko'p narsa ta'sir qiladi: oilaviy tadbirkorlik darajasi, yoshi, jinsi va oldingi ta'lim darajasidagi tadbirkorlik ma'lumoti, shuningdek, siyosatchilar ishlayotgan universitet muhitining xususiyatlari kabi individual

omillar. tegishli nazariy elementlarni tadbirkorlik amaliyoti bilan birlashtirish uchun akademik o'quv dasturlarini ishlab chiqishda akademiklar bilan uyg'unlik. Niyatlar ta'limning muhim natijalari bo'lib, ular ta'lim sharoitlarida keng qo'llaniladi. Tadbirkorlik niyatining ortishi tadbirkorlik ta'limining istalgan natijasidir, chunki bu biznesni yo'lga qo'yishdagi birinchi qadamdir. Tadbirkorlik niyati, shuningdek, shaxsiyatning har xil turlari va tadbirkorlik samaradorligi bilan shakllanadi. Tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, talabalarning tadbirkor bo'lishga intilishlari qanchalik katta bo'lsa, ularning yangi tadbirkor bo'lishga va u bilan bog'liq vazifalarni bajarishga moyilligi shunchalik yuqori bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 3, mart, 2012 yil.
2. Ergashxodjaeva Sh.D. Innovatsion marketing. Darslik.–T.: TDIU, Iqtisodiyot, 2014.
3. Eriana Astuti. Universitet tadbirkorlik ekotizimining sinergiyasi orqali talabalarning tadbirkorlik faoliyatini shakllantirish. Jakarta. 2022.